

УДК 624.07

*Пічугін Сергій, д.т.н., професор,
ORCID: 0000-0001-8505-2130, e-mail: pichugin.sf@gmail.com
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ЛЕОНІД ІВАНОВИЧ СТОРОЖЕНКО – ВИДАТНА БАГАТОГРАННА ЛЮДИНА

***Анотація.** Наведені короткі замітки щодо багаторічної сумісної роботи з видатним науковцем, професором, доктором технічних наук, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки, академіком Академії будівництва, Інженерної та Гірничої Академій, Заслуженим робітником Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Засновник наукової школи «Сталезалізобетонні конструкції», він підготував більше 60 кандидатів і 7 докторів технічних наук. Багато років очолював кафедру конструкцій з металу, дерева й пластмас та спеціалізовану вчену раду по захисту дисертацій. Був мудрим вихователем молоді, достойним прикладом для колег, багатогранно талановитою людиною, членом Спілок архітекторів і письменників України, автором багатьох художніх творів.*

***Ключові слова:** Леонід Іванович Стороженко, сталезалізобетонні конструкції, академік, професор, доктор технічних наук, архітектор, письменник.*

*Pichugin Sergei, DSc, Professor,
ORCID: 0000-0001-8505-2130, e-mail: pichugin.sf@gmail.com
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic "*

LEONID IVANOVYCH STOROZHENKO IS AN EXCELLENT MULTIPLE MAN

***Abstract.** Here there are brief notes on many years of collaboration with an outstanding scientist, professor, doctor of technical sciences, laureate of the State Prize of Ukraine in science and technology, academician of the Academy of Civil Engineering, Engineering and Mining Academies, Honored Worker of National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic" Founder of the scientific school "Reinforced concrete structures", he has trained more than 60 candidates and 7 doctors of technical sciences. For many years he headed the Department of Metal, Wood and Plastic Structures and a specialized scientific Council for the defense of dissertations. He was a wise educator of young people, a worthy example for colleagues, a multifaceted talented man, a member of the Union of Architects and Writers of Ukraine, author of many works of art.*

***Key words:** Leonid Ivanovich Storozhenko, reinforced concrete structures, academician, professor, doctor of technical sciences, architect, writer.*

У цих коротких замітках я спробував згадати деякі яскраві епізоди дружнього і незабутнього спілкування з Леонідом Івановичем Стороженком за довгі роки роботи біч-о-біч на одній кафедрі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (раніше Полтавського інженерно-будівельного інституту).

Почну зі згадки про далеке літо 1982 року, коли я пройшов всі етапи відбору, закінчив 10-місячні курси французької мови при Київському університеті і готувався до виїзду на роботу за кордон. І в проміжку між курсами і виїздом мене (очевидно, як глибоко перевірену особу) включили в комісію по перевірці Криворізького гірничорудного інституту. Комісію з чотирьох перевіряючих очолював чиновник з Міністерства (прізвище я не пам'ятаю), їхали

на моєму «Москвичі». Якраз тоді я познайомився з Леонідом Івановичем, який був одним із керівників КГРІ, працював його проректором і контактував з комісією. Перевірка пройшла нормально, в пам'яті залишився суворий промисловий Кривий Ріг, розтягнутий на десятки кілометрів, і гігантські бездонні кар'єри відкритого добутку залізної руди.

Влітку 1986 року я повернувся в Полтаву після чотирирічної викладацької роботи у тропічній Африці, в місті Конакрі (Республіка Гвінея), в Університеті імені Гамаль Абдель Насера. І тоді знову зустрівся з Леонідом Івановичем, який переїхав у Полтаву і згодом став завідувачем кафедри конструкцій з металу, дерева і пластмас нашого інституту. З того часу ми працювали разом на протязі 35 років, і я дякую долі, що дозволила мені бути стільки років поруч з такою видатною, багатогранною людиною.

Ставши завідувачем кафедри КМДіП, він як доктор технічних наук підняв статус кафедри і при тому легко вписався у її колектив, де працювали доволі різні особистості, такі як поважні інститутські ветерани Микола Тимофійович Андрійко, Юрій Антонович Бедрицький, Петро Федорович Котлярів, так і молоді викладачі Георгій Валентинович Лупаєнко, Віктор Антонович Пашинський та інші. У Леоніда Івановича був рідкий талант керівника, який без тиску і адміністрування, м'яко і доброзичливо організовує роботу і направляє колектив на виконання численних і не завжди легких завдань. Він створив на кафедрі дружню атмосферу, на кафедрі за всі роки його керівництва не було ніяких конфліктів, викладачі із задоволенням приходили на роботу, з радістю виконували доручення завідувача кафедри, яка стала однією з кращих (можливо, кращою) кафедр інституту.

Леонід Іванович користувався беззаперечним авторитетом у керівництва і колег. Я вважаю, що це було, перш за все, тому, що він був насправді кращим в усьому, чим займався: він був кращим науковцем, викладачем, методистом, кращим керівником аспірантів і дипломників, кращим завідувачем кафедри, кращим головою ради по захистам дисертації тощо. Він був завзятим трудівником, який працював постійно на кафедрі, дома, у робочі і вихідні, у відпустках – в принципі так працюють всі викладачі – але, мабуть, Леонід Іванович працював більше, бо встиг зробити на подив багато. І показував своїм прикладом, як треба працювати. Був автором десятків монографій і багатьох сотень наукових статей. При тому був людиною чіткою і пунктуальною, все виконував вчасно і навіть достроково, ніколи і нікуди не запізнювався – я це у повній мірі оцінив, коли став завідувачем кафедри, добутки якої у великій мірі формувалися зусиллями саме Леоніда Івановича з учнями.

Професор Л.І. Стороженко переніс з Кривого Рогу авторитетну наукову школу «Сталезалізобетонні конструкції», єдину в Україні, яку розширив і суттєво розвинув в Полтаві. По цій тематиці під його керівництвом розгорнулися госпдоговірні і держбюджетні дослідження, розширилася аспірантура, стали виконуватися і захищатися кандидатські, а згодом і докторські дисертації. Спочатку це були криворізькі учні Леоніда Івановича, а потім потоком пішли полтавські аспіранти, які після захисту дисертацій поповнили кілька кафедр інституту. З часом на кафедрі нараховувалося до 12 аспірантів одночасно. Всього під керівництвом професора Л.І. Стороженка було захищено більше 60 кандидатських і 7 докторських дисертацій, автори яких назавжди зберегли відчуття подяки до свого керівника. Я завжди дивувався і по-хорошому заздрив Леоніду Івановичу, в якого практично всі аспіранти захищали дисертації вчасно. Я знав, що це було завдяки його батьківському піклуванню про кожного аспіранта, якому він чітко планував і постійно контролював роботу по принципу: «Ні дня без сторінки тексту!» (дійсно, якщо писати всього по сторінці у день, за рік набереться том приблизно у 400 сторінок!).

У 80-ті роки минулого століття у Полтавському інженерно-будівельному інституті було всього два доктори технічних наук: Михайло Степанович Торяник і Олександр Ніконович Могилат. З приїздом з Кривого Рогу докторів технічних наук Л.І. Стороженка і В.О. Пахомова, в 1990 році в житті інституту відбулася насправді історична подія – була відкрита рада по захисту кандидатських дисертацій! Це була нелегка справа, цим займалося

керівництво інституту, але треба було ще пробити це питання в московських інстанціях, і Леонід Іванович приклав багато зусиль для організації ради, використавши зв'язки з бувшим своїм дипломником В.М. Горпинченком, який став директором ЦННІБК у Москві. Раду очолив О.Н. Могилат, а після нього з 2006 року до кінця життя, тобто 15 років, радою мудро і майстерно керував Л.І. Стороженко. У перші роки свого існування це була єдина рада по будівельних конструкціях у східному регіоні України, до неї були запрошені авторитетні доктори наук з інших міст. Серед них виділялися енциклопедист Олександр Львович Шагін (Харківський інженерно-будівельний інститут) та співак і художник Леонід Миколайович Фомиця (Сумський аграрний інститут). Всього у нашій раді успішно (без ніяких зауважень) було захищено більше 250 кандидатських і докторських дисертацій. Я можу багато що розповісти про славу історію нашої ради, оскільки був її членом з першого до останнього дня, але для цього потрібен більший формат, ніж коротка теза. Підкреслю тільки, що вже не було потрібно аспірантам важко їздити в інші міста для захисту дисертацій, бо відкриття власної ради і доброзичливе відношення її керівництва і членів ради створили для них насправді комфортні умови для захисту. На жаль, не всі аспіранти, особливо теперішні, розуміють і цінують це.

Згадуються яскраві моменти сумісних поїздок на наукові конференції, які прикрашали і оживляли викладацькі будні. Наукові виступи Леоніда Івановича були завжди авторитетними, аргументованими, чітко і логічно побудованими, вони викликали великий інтерес учасників і ініціювали жваве обговорення. У 1994-95 роках ми з Леонідом Івановичем їздили у Польщу на щорічні всепольські будівельні конференції. Часи були скрутні, і такі поїздки стали можливим тільки завдяки люб'язності організаторів, які звільнили нас від оплати за участь і перебування у шикарному санаторії. Конференції традиційно проходили у містечку Криниця, спа-курорті у передгір'ях Карпат. Були незабутні прогулянки по околицях курорту, спілкування з професорами А.Я. Барашиковим (КІБІ) і О.Л. Шагіним (вони теж опинилися тут) та польськими колегами професором В. Муржевським і моїм добрим знайомим Єржі Журанським. Повертаючись додому, ми заїхали у Краків і повною мірою оцінили його величну красу. У 2004 році ми були разом на конференції по сейсмостійкому будівництву, яка проходила в Ялті (Крим) у будинку відпочинку «Актор», розміщеному по дорозі від Ялти до Масандри. Запамятали ранкові кофіювання на самому морському березі, неспішні бесіди і спогади з участю нашого спільного друга Анатолія Вікторовича Перельмутера, теж учасника конференції. Разом ми приймали участь у традиційних Всеукраїнських конференціях по металевим конструкціям. У 2000 році така конференція проходила у Дніпропетровську, на базі заводу металоконструкцій імені Бабушкіна, який ми відвідали вже не перший раз, а також побачили новий міст через Дніпро. В 2004 році аналогічна конференція проходила у Києві, у Міжнародному виставковому центрі біля станції метро «Лівобережна». Конференція пройшла традиційно – офіційна частина, доповіді, банкет – за винятком того, що А.В. Перельмутер розгромив у пух і прах (як він це добре вміє) роботу львівського доцента М.В. Гоголя. Я згадав про це тому, що той же Гоголь через 15 років успішно захистив докторську дисертацію у нашій раді, не без допомоги керівництва ради.

Важливим і незабутнім етапом нашої дружньої співпраці була робота (а по суті – справжня епопея!) по одержанню Державної премії України в галузі науки і техніки за роботу «Високоєфективні технології та комплексні конструкції в промисловому й цивільному будівництві». Був створений потужний колектив, об'єднавши відомі наукові школи механізації виготовлення і спорудження комплексних конструкцій (керівники професори Олександр Григорович Онищенко і Інга Анатоліївна Ємельянова з ХІБІ), дослідження і розрахунку комплексних конструкцій (керівник професор Леонід Іванович Стороженко), надійності будівельних та комплексних конструкцій (керівники професори Сергій Федорович Пічугін і Олександр Владимирович Семко), економіки, організації та управління створенням і впровадженням нових комплексних конструкцій (керівник ректор

інституту професор Володимир Олександрович Онищенко, який об'єднав і очолив творчий колектив та впевнено привів його до перемоги). Треба визначити, що на протязі трьох років йшла постійна доробка і доповнення комплексної роботи, були випущені три монографії по її тематиці та точилася справжня боротьба з іншими претендентами на премію, в якій застосувалися не тільки прийоми коректної наукової дискусії. З третьої спроби ми перемогли і стали в 2011 році лауреатами Державної премії України – вищої державної нагороди в галузі науки і техніки. Премію нам вручали в урочистій обстановці в клубі Кабінету Міністрів на Печерську в присутності Президента Академії наук України Бориса Євгеновича Патона та керівних осіб держави (прізвища яких зараз незручно згадувати). Неможливо передати, які радісні почуття переповняли нас, коли після цього ми поверталися зимовою дорогою з Києва до Полтави. Ще довго нам було багато поздоровлень від численних друзів і знайомих. Згодом до Державної премії Леоніду Івановичу добавилася довічна Президентська стипендія видатним діячам науки.

Ми не зразу зрозуміли, настільки багатогранною творчою особистістю був наш Леонід Іванович. Висококваліфікований професіонал-будівельник, він був академіком Академії будівництва, Гірничої та Інженерної Академії і до того ж – членом Спілки архітекторів України. Але це ще не все – він був, можна сказати, професійним письменником, членом Спілки письменників України, лауреатом обласної премії І.П. Котляревського. На його творчому гатунку оповідання, збірки п'єс (які ставились на сцені КГРІ і планувалися по постановки у професійному Полтавському театрі), фантастичний роман «Санктикум» і роман-епопея у чотирьох частинах «По битій дорозі». Саме з неї, а також із спогадів самого Леоніда Івановича ми взнали, який нелегкий життєвий шлях він пройшов: дитинство у селі на Черкащині, голодомор, німецька окупація, голоднувате студентське життя у київському технікумі, навчання у Московському інституті інженерів залізничного транспорту (МІПТі) і згодом аспірантура, викладацька робота, захисти дисертацій... Одним словом, він повністю відповідає почесному визначенню «Self-made man» – людини, що створила себе самого.

За довгі роки спілкування з Леонідом Івановичем всі ми навчилися багато чому від нього, але для себе я хочу виділити найважливіший його урок: «Не переймайся!», тобто не зациклюватися на життєвих неприємних дрібницях, які минають, бачити головне, виділяти позитивні моменти, відхиляти від свідомості негатив, бути завжди у доброму настрої – саме таким він був на протязі свого довгого життя.